

Finansdepartementet

5. april 2016

Vår ref. 491150/v1

Deres ref.

Høring - Produktivitetskommisjonen del II

NITO - Norges Ingeniør- og Teknologorganisasjon er Norges største organisasjon for ingeniører og teknologer med over 80 000 medlemmer. NITO organiserer ingeniører og teknologer med høgskole-/ universitetsutdanning eller tilsvarende kompetanse.

Vi viser til departementets brev av 22. februar.

Innledningsvis vil vi bemerke at departementets høringsfrist på seks uker, i en periode som blant annet inkluderer påske, oppleves som kort og innebærer begrensede muligheter til å gjennomføre alternative analyser og en bred organisatorisk behandling.

Generelt

Produktivitetskommisjonen har i begge sine utredninger pekt på viktige utviklingstrekk i arbeidsliv, demografisk utvikling, og innen norsk og internasjonal økonomi.

Bildet mange sitter igjen med etter kommisjonens arbeid er at Norge er i ferd med å komme ned på samme nivå i produktivitet som mange land det kunne være naturlig å sammenligne oss med. Dette er uheldig. Det er derfor viktig for NITO å understreke at produktiviteten i Norge fortsatt er høy, men at vekstraten i produktiviteten har avtatt, noe som over tid vil kunne medføre store konsekvenser for økonomien.

Tittelen på utredningen «*Ved et vendepunkt: Fra ressursøkonomi til kunnskapsøkonomi*», kan oppfattes som kommisjonens syn på dagens økonomi og som en anbefaling om en total transformasjon av hvordan norsk økonomi er sammensatt. NITO vil bemerke at selv om norsk økonomi i dag fortsatt er preget av store inntekter fra spesielt petroleumsnæringene, er ikke dette kun et uttrykk for stor tilgang på naturressurser. Uten et stort bidrag fra teknologitunge næringer og kunnskapsrike medarbeidere ville ikke naturressursene blitt utvunnet og skapt de bidragene til økonomien de siste 40 årene. Dette kommer også til uttrykk i kommisjonens rapport, men tittelen synes fortsatt unyansert.

- Petroleumsnæringene vil fortsatt være viktige for verdiskapingen og teknologiutviklingen fremover. Etter NITOs syn er det viktig at Norge bygger videre på den kunnskapen som er vunnet innenfor dette feltet til å utvikle både petroleumsnæringene og nye verdiskapende næringer.

Spesielt

Kap. 5 Forskning, adopsjon og innovasjon

NITO deler kommisjonens syn på at det er viktig å utvikle et bedre samarbeid mellom universitets- og høgskolesektoren (UH-sektoren) og næringslivet for å bedre produktiviteten og innovasjonsevnen i næringslivet. Slik vi leser kommisjonens anbefalinger legger den i stor grad vekt på å øke samarbeidet mellom næringsliv og UH-sektoren gjennom en spissing og satsing på utdannings- og forskningsmiljøer som nærmer seg verdensklasse.

NITO vil her fremheve den sentrale rollen profesjonsstudiene i UH-sektoren har i å utdanne kandidater med gode kunnskaper til arbeidslivet. Å ha de nasjonale enerne til å gå foran og vise vei er viktig. Samtidig må det eksistere et godt spesialisert utdanningstilbud innenfor profesjonsstudiene som fyller næringslivets behov for kompetanse.

- Det er viktig å sikre at kvaliteten på utdanningene opprettholdes og videreutvikles ved de ulike utdanningsstedene i den konsolideringen som nå foregår innen UH-sektoren. Hvis kvaliteten ved utdanningsstedene svekkes vil kontakten med næringslivet reduseres, og studentens tilbud og resultater vil sannsynligvis svekkes.

Høgskolene har tradisjonelt spilt en viktig rolle i kontakten med lokalt næringsliv. Flere av disse har utviklet studiespesialiseringer tilpasset lokalt næringslivsbehov innenfor sine geografiske områder. Etter NITOs vurdering har samarbeidet mellom næringsliv og utdanningsinstitusjon i mange tilfeller fungert godt. Eksempler her er blant annet studiet i *undervannsteknologi* ved Høgskolen i Bergen (HiB) og samarbeidet om Mechatronics Innovation Lab mellom det desentraliserte Universitetet i Agder (UiA) og næringsklyngen NODE i Agder.

Utredningen peker gjennomgående på behovet Norge har for å satse mer på teknologifagene for å lykkes med omstillingene vi står overfor. Dette er et syn NITO stiller seg helhjertet bak. Det pekes blant annet på hvordan finansieringssystemet for høyere utdanning svekker utdanningsinstitusjonenes insentiver til å satse på teknologifag. Kommisjonen er i den anledning «...kritisk til at regjeringen har valgt ikke å følge opp anbefalingen fra Hægelandgruppen om nye finansieringskategorier for de ulike fagene innenfor høyere utdanning¹». Dette er en problemstilling NITO har arbeidet med over mange år og hadde store forhåpninger til at regjeringen ville følge Hægelandgruppens anbefaling. En styrking av finansieringen vil bidra til økt kvalitet på utdanningene, bedret gjennomstrømmingen og redusert frafall.

- NITO ber regjeringen i oppfølgingen av Produktivitetskommisjonen se nærmere på hvordan en gjennom finansieringssystemet for UH-sektoren kan gjøre teknologiutdanningene mer attraktive for både universiteter og høgskoler, og studenter.

Kap. 6 Arbeidsmarkedet i omstilling

Kommisjonen fremhever gjennom dette og flere kapitler at den støtter forslagene fremmet av flertallet i Arbeidstidsutvalget i NOU 2016: 1. Utredningen er sendt på høring med høringsfrist 1. juli. NITO vil i vårt høringssvar til den komme med våre konklusjoner angående Arbeidstidsutvalgets utredning og forslag.

NITO støtter kommisjonens anbefaling om at tilgangen og kvaliteten på omskoleringer og videreutdanninger for personer i arbeid må styrkes og at dette best kan gjøres gjennom et bedret samarbeid mellom næringsliv og utdanningsinstitusjonene. Det pekes også på at NAVs arbeidsmarkedstiltak for arbeidsledige i sterkere grad må gjennomføres i samarbeid med næringslivet. Dette er en problemstilling som har blitt aktualisert i forbindelse med de store nedbemanningene innen petroleumsnæringene, med blant annet en sterk vekst i ledigheten blant ingeniører.

I NITOs Behovsundersøkelse for 2016² svarer 34 prosent av arbeidsgiverne at de synes det er vanskelig eller meget vanskelig å rekruttere den ingeniørkompetansen de har behov for. Når vi spør om hvorfor det er vanskelig å rekruttere den kompetansen de har behov for, har tidligere undersøkelser vist at det er mangelen på ingeniører som har vært utfordringen. Årets undersøkelse viser derimot at årsaken er «mangel på kandidater med riktig fagkombinasjon» og «vanskelig å finne kvalifiserte kandidater». I en situasjon med høy arbeidsledighet for blant annet ingeniører viser undersøkelsen hvor viktig det er at NAVs arbeidsmarkedstiltak for personer med høyere utdanning må tilpasses næringslivets behov.

¹ Utredningen side 110, spalte 2

² <https://www.nito.no/globalassets/dokumenter/politikk/undersokelser/plansjer-behovsundersokelsen-2016.pdf>

- I dagens situasjon er det derfor behov for å endre regelverket som begrenser muligheten for arbeidsledige å ta tilleggstudier som gir studiepoeng mens de mottar dagpenger.

Kommisjonen ber regjeringen vurdere å øke bruken av lønnstilskudd for å få folk i arbeid. Dette er et tiltak NITO støtter for å mobilisere ledig arbeidskraft.

- Bruken av midlertidig lønnstilskudd bør i sterkere grad også brukes for å få blant annet kompetent ingeniørarbeidskraft i arbeid. Spesielt i situasjoner hvor det ikke er en perfekt match mellom arbeidsgivers ønsker og arbeidstakers kompetanse vil dette være et godt virkemiddel.

Utredningen støtter den norske samarbeidsmodellen i arbeidslivet, men påpeker at modellen kan bli utfordret blant annet på grunn av lavere organisasjonsgrad på arbeidstakersiden. NITO savner i den sammenheng forslag som kan snu utviklingen med fallende organisasjonsgrad.

- Å øke inntektsfradraget for fagforeningsmedlemskap er et fornuftig bidrag for å styrke organisasjonsgraden på arbeidstakersiden.

Kommisjonen tar heller ikke opp at det kan synes som det stadig sterkere innslaget av utenlandsk eierskap og anglo/amerikansk ledelsesideologi i norsk næringsliv bidrar til å svekke den norske samarbeidsmodellen i bedriftene. Det kan øke konfliktnivået og svekke bedriftenes evne til innovasjon og omstilling, noe som igjen vil bidra til redusert produktivitetsvekst.

- NITO frykter at uten et initiativ fra myndighetene og arbeidslivets parter på sentralt hold, om en holdningsendring blant spesielt arbeidsgivere, står vi fare for at modellen kan forvitre i stadig flere virksomheter.

På bakgrunn av det høye norske sykefraværet i internasjonal sammenheng, mener kommisjonen det er et behov for å se nærmere på sykelønnsordningen. De ber i den anledning regjeringen spesielt vurdere å pålegge arbeidsgiverne et større ansvar for langtidsfraværet.

NITO vil påpeke at Norge har høy yrkesdeltakelse sammenlignet med mange andre land, noe som blant annet innebærer at vi inkluderer flere i arbeidslivet med en større risiko for fravær enn mange andre land. Ved et utvidet ansvar for arbeidsgivere for langtidssykefraværet kan vi stå i fare for at personer med noe nedsatt funksjonsevne eller tidligere sykdomshistorie vil kunne bli utestengt fra arbeidslivet fordi arbeidsgivere opplever at den økonomiske risikoen ved å ansette dem vil være for stor.

- NITO vil understreke at vi frem til 2018 har en avtale mellom myndighetene og partene i arbeidslivet om et mer inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen), som freder dagens sykelønnsordning, med mindre det er enighet mellom partene i arbeidslivet om å endre ordningen.

Det siste året har Norge og Europa opplevd en kraftig vekst i antallet flyktninger. Kommisjonen tar til orde for viktigheten av å få disse raskes mulig i arbeid. For å få til dette foreslås det blant annet en rask avklaring av kompetansen til de ankomne flyktingene som får innvilget asyl. Dette er et tiltak NITO støtter.

KAP. 7 Økt effektivitet i offentlig sektor

Utredningen viser til flere forhold som bidrar til å svekke produktiviteten i offentlig sektor. Det pekes blant annet på behovet for å bruke lønn til å rekruttere den riktige kompetansen. Det legges her spesielt stor vekt på behovet for å kunne belønne ledere i konkurranse med privat næringsliv.

- NITO vil understreke behovet de ulike virksomhetene i offentlig sektor har til å rekruttere og beholde godt kvalifiserte arbeidstakere på alle nivåer.

Kommisjonen viser blant annet til behovet for å gjøre lønssystemene i offentlig sektor mindre rigide. Dette er et tankegods NITO uten videre kan støtte. Et viktig grep i så måte, spesielt i statlig sektor, vil være å overlate en større del av lønnsfastsettelsen til lokale forhandlinger i den enkelte virksomhet.

Det pekes dessuten på at ulikhetene i utformingen av tjenstepensjonsordningene og AFP i privat og offentlig sektor svekker mobiliteten mellom sektorene. Dette er et resonnement NITO stiller seg bak.

- Det er viktig at tjenstepensjonsordningene og AFP-ordningene fremover ikke er til hinder for mobilitet. Det er likevel viktig å understreke at ordningene vil være arenaer for forhandlinger før de eventuelt endres.

Videre viser kommisjonen til det store behovet for, og de store produktivetsgevinstene som ligger i en bedre utnyttelse av IKT i offentlig sektor. Det vil her være gevinster ved å ta i bruk ny teknologi og ved å koordinere systemene bedre mellom offentlige virksomheter. Her vises det blant annet til behovet for sterkere sentral styringsstruktur for digitalisering i offentlig sektor. Det påpekes blant annet at Skate har en uformell samordningsrolle, men at hverken Skate, Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD), Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) eller Brønnøysundregistrene har formell kompetanse til å lage bindende retningslinjer for digitalisering.

- NITO har tidligere påpekt det samme fraværet av en sterk strategisk IKT-aktør innen offentlig sektor. Selv om KMD ikke har valgt å gjøre større endringer i Difis fullmakter etter tidligere evalueringer, mener NITO Difi bør styrkes slik at direktoratet kan bli den strategiske statlige aktøren det er behov for.

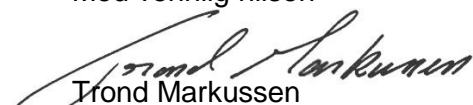
Avslutningsvis peker kommisjonen på det potensialet som ligger i å ta velferdsteknologi i bruk. Blant annet på bakgrunn av de demografiske utfordringene Norge vil stå overfor fremover deler NITO kommisjonens vurderinger i behovet for å ta slike teknologier i bruk. Produktivitetskommisjonen viser i sine anbefalinger spesielt til det innsparingspotensialet teknologien vil representere.

- NITO vil også peke på det potensiale som ligger i å produsere bedre tjenester ved hjelp av teknologien.

Ingeniørene og teknologene som skal utvikle teknologien må forstå behovene i helse- og omsorgssektoren og ha innsikt i de spesielle utfordringer knyttet til anvendelse av teknologi til helse- og velferdsformål. For å lykkes med dette er det nødvendig med tverrfaglige videreutdanninger og masterstudier innen velferdsteknologi.

Kommisjonen påpeker i sine anbefalinger mulighetene til å utvikle nasjonale fellesløsninger innenfor området. Det vil her være viktig med tydeligere offentlige anbefalinger og retningslinjer for standardisering av teknologi. Samtidig vil NITO peke på det store eksportpotensial som ligger i utvikling og produksjon av velferdsteknologi.

Med vennlig hilsen

Trond Markussen
President

Steinar Sørli
Generalsekretær